

ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОBOB'ЯЗКОВОЇ РЕЄСТРАЦІЇ КАМЕР ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ, ЩО СПРЯМОВАНІ НА ПУБЛІЧНІ МІСЦЯ, ТА ПОРЯДКУ ОТРИМАННЯ З НИХ ІНФОРМАЦІЇ

Михайло Володимирович ЗАВАЛЬНИЙ,

*доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
директор Науково-дослідного інституту
публічної політики і соціальних наук;
доцент кафедри адміністративного
права та процесу факультету №1 Харківського
національного університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0003-4191-061X>*

Нині Україна знаходиться на етапі реформування судової та правоохоронної систем. Метою реформ є побудова в Україні сучасної європейської системи захисту прав і свобод людини (створити сильний професійний суд, впровадити ефективну систему виконання судових рішень, задати єдині професійні й етичні стандарти для суддівського корпусу, адвокатури та прокуратури, підвищити правову культуру громадян). Лише змінивши всі складові системи, буде досягнуто головної мети — дотримання верховенства права у країні. Найголовнішим завданням всієї правоохоронної системи є забезпечення безпеки і порядку в країні, протидія правопорушенням. Виконання цих завдань в сучасних умовах є неможливим без використання технічних засобів. Використання технічних засобів, за допомогою яких фіксуються правопорушення, дозволяють більш ефективно вирішувати завдання щодо притягнення винних до відповідальності. Використання відео- та фотофіксації не лише підвищує ефективність охорони громадського порядку та забезпечення публічної безпеки, а й змінює тактику протидії правопорушенням, що вчиняються в громадських місцях.

Ефективність протидії правопорушенням, що вчиняються в публічних місцях, безпосередньо залежить від вирішення двох основних завдань:

- 1) збільшення території, яка контролюється камерами відеоспостереження, та до яких має оперативний доступ поліція;
- 2) належне правове врегулювання порядку використання систем відеоспостереження для притягнення осіб, що вчинили правопорушення, до відповідальності.

За даними Comparitech (<https://www.comparitech.com>) Київ посідає 49 місце у світовому рейтингу міст, за покриттям камерами стеження (понад 2 камери на 1000 жителів). Водночас ситуація в інших населених пунктах України, в середньому, є суттєво складнішою. Звісно, камери встановлюються за ініціативою Національної поліції та органів місцевого самоврядування. Але цей процес через брак фінансування є вкрай довготривалим. Одним із можливих шляхів швидкого збільшення території покриття камерами відеоспостереження є залучення до цього процесу приватних суб'єктів господарювання та фізичних осіб. Зазначені суб'єкти

для власних потреб активно встановлюють системи відеоспостереження, які спрямовані не лише на приватну територію, але й на публічні місця¹. Такі камери є вкрай важливими для правоохоронних органів в контексті забезпечення публічної безпеки і порядку.

Одним із способів збільшення території покриття камерами відеоспостереження, які спрямовані на публічні місця і можуть бути використані правоохоронними органами, є обов'язкова реєстрація камер відеоспостереження, які спрямовані на публічні місця.

В Україні вже є приклади запровадження подібних систем відеоспостереження на рівні територіальних громад. Незважаючи на позитивні результати, ці системи є розрізненими. Доступ до актуальної інформації про місця встановлення камер відеоспостереження та сектор їхнього огляду є ускладненим як для правоохоронних органів, так і для інших зацікавлених суб'єктів.

Найбільш ефективним механізмом створення відповідної загальнодержавної інформаційної системи видається державно-приватне партнерство. Як свідчить світовий та вітчизняний досвід, надання можливості приватному сектору брати участь у розбудові інфраструктури та наданні державних послуг дозволяє залучити більше фінансів, досвіду та управлінських навичок, що за інших умов є недоступними для публічного сектору. Органи влади мають зосередитись переважно на визначенні цілей, співпраці, моніторингу процесів і ініціації змін у разі потреби, а також на якості і вартості наданих послуг. Приватні партнери мають залучати в проекти не лише капітал, а й сучасні технології, застосовуючи наявний досвід з ефективного використання інновацій та наукових досягнень. Саме приватний сектор в змозі в найкоротші строки реалізувати завдання створення єдиної інформаційної системи про камери відеоспостереження й розгалуженої стандартизованої мережі відеоспостереження.

Суб'єктами отримання інформації про місце та сектор огляду камер відеоспостереження, а також фото-, відеоматеріалів можуть бути:

- правоохоронні органи;
- комунальні служби;
- приватні охоронні компанії;
- страхові компанії;
- приватні особи тощо.

Правоохоронні органи, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, комунальні служби мають отримувати інформацію з єдиної інформаційної системи на безоплатній основі. Щодо інших суб'єктів може бути встановлено плату за користування інформацією з єдиної інформаційної системи про камери відеоспостереження.

Обов'язок реєстрації таких камер має бути покладено на власників (орендарів) будівель. Під час реєстрації камери слід зазначати місце встановлення камери, сектор огляду та модель камери (технічні характеристики). Правила розміщення камер відеоспостереження, що

¹ Під «публічними місцями» в даному контексті розуміються вулиці, парки, площі, сквери та інші місця вільного перебування людей (за виключенням приватних територій чи режимних об'єктів).

спрямовані на публічні місця, мають бути затверджені Кабінетом Міністрів України в Правилах розміщення камер відеоспостереження, що спрямовані на публічні місця.

В той же час існують певні ризики запровадження обов'язковості реєстрації камер відеоспостереження в публічних місцях. Зокрема, аналіз судової практики свідчить, що інформація, яка виступає доказом у кримінальному провадженні (в тому числі записи систем відеофіксації), нерідко вилучається разом із технікою, на якій вона зберігається. Це спричинено тим, що, як правило, речовими доказами визнаються саме матеріальні носії інформації, які не містять ознак речових доказів, а не електронні файли, програми та ін., що зафіксовані на них. Внаслідок невизначеного часу здійснення досудового розслідування кримінальних проваджень в зазначених випадках сторона обвинувачення часто утримувала вилучене майно, самостійно його володільцям не повертала, а арешт скасовувався за заявами власників лише в судовому порядку. У результаті законні власники на час проведення досудового розслідування позбавлені права володіння, користування та розпорядження належним їм майном незалежно від того, дійде справа до суду чи ні. Чинними положеннями ст. 168 КПК передбачено, що у разі необхідності слідчий чи прокурор здійснює копіювання інформації, що міститься в інформаційних (автоматизованих) системах, телекомунікаційних системах, інформаційно-телекомунікаційних системах, їхніх невід'ємних частинах. Копіювання такої інформації відбувається із залученням спеціаліста. Тобто слідчий чи прокурор сам вирішує: вилучити комп'ютер чи копіювати з нього інформацію. Вказана норма кодексу зумовлює службові зловживання слідчого та прокурора щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження.

Загроза подібних зловживань може мати негативний вплив на бажання приватних та юридичних осіб подавати реєстраційну інформацію про камери відеоспостереження, що спрямовані на публічні місця.

Шляхами вирішення даної проблеми є:

а) заборона вилучати пристрої для опрацювання, передавання та зберігання електронної інформації або їхніх складових, а також порушувати роботу комп'ютерних та інших мереж, якщо знаряддям, засобом або предметом кримінального правопорушення виступає інформація, що на них міститься. Вилучати вказану техніку має бути дозволено лише у визначених випадках, якщо вона є знаряддям, засобом або предметом кримінального правопорушення, або у випадку, коли електронна інформація як речовий доказ не може бути копійована без пошкодження чи знищення цього пристрою;

б) запровадження автоматизованого доступу правоохоронних органів до систем відеоспостереження, які належать приватним особам або суб'єктам господарської діяльності.

Для мінімізації зловживань з боку правоохоронних органів щодо вилучення технічних засобів, що містять записи з систем відеофіксації, пропонується підтримати Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кримінального кодексу України (щодо вдосконалення порядку застосування окремих заходів

забезпечення кримінального провадження)» (реєстр. 2740 від 15.01.2020 р.).

Зазначений Проект Закону, у разі реалізації, дозволить підвищити збалансованість між забезпеченням дотримання прав фізичних та юридичних осіб та повноваженнями слідчих під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, дозволить удосконалити методику проведення слідчих дій і знизить навантаження на правоохоронні органи в частині усунення потреби зберігання великої кількості громіздкої вилученої техніки.

Опитування представників юридичних осіб та приватних осіб – власників та утримувачів систем відеоспостереження, що проведене НДІ публічної політики і соціальних наук (<https://pp-ss.pro>), свідчить про наступне:

- 95% приватних осіб виступають проти підключення належних їм камер відеоспостереження до централізованих систем відеоспостереження;
- 35% представників юридичних осіб не виключають можливість підключення до централізованих систем відеоспостереження (25% з них згодні сплачувати оператору зв'язку канал передачі даних).

У зв'язку з цим доцільним вбачається надання можливості компаніям, що інтегруватимуть власні камери до централізованих систем відеоспостереження, централізованому доступу до записів з їхніх камер на єдиному порталі.